

Kos v kletki.

Zapísal Josip Starè.

Nehoté sem obstal na ptičjem trgu ter z drugimi ljudmi vred gledal, kako so se mestni dečki pogajali s kmeti za drobne ptičice, ki so v tesnih kletkah nemirno skakale semtertja in zdaj tu zdaj tam pisano glavico svojo pomáľjale skozi tenko mrežico, kakor bi izkušale uiti iz svojega zavora in zopet slobodno vzleteti pod vedro nebo v zeleni gozd. Smilile so se mi uboge živalce in žalostna njihova usoda mi je budila raznih mislij. V tem me nekdo ogovorí: »Dober dan!«

Ves zamišljen se hitro ozrem in odzdravim starejšemu znancu, ki je stal pred máno in zopet poprijel besedo.

»Kam ste se zamislili?« vprašal me je znanec.

»Zagledal sem se tu-le v ptičke in si mislil, kako srečni so bili, ko so s tovariši in tovarišicami svojimi veselo skakali od veje na vejo po najvišjem drevju in z milim petjem slavili predobrega Stvarnika, ki jim je dal tako lepo življenje. Zdaj pa je prišel človek, kateremu so vse poletje zatirali škodljivi mrčes, in jih loví in zapira v ječe, kakor hudodelnika.«

»Res, grda navada je to«, pritr dil mi je znani gospod. »Kadar koli grem mimo ptičjega trga, vselej mi prihajajo na misel sejmi s sužniki v jutrovi deželi, kjer prodaja človek človeka. Saj ne, da bi človeka in žival stávil v jedno vrsto; sam Bog je človeku dal pravico da sme za svojo potrebo ubijati živali. Toda, prosim Vas, kaka sila je človeku, da loví nedolžne pevce po gozdih in brdih; kakšno korist ima od njih? Prav nobene! Niti petje v kletki ga ne more veseliti, če ima kaj srca; meni se zdí, kakor bi si ptiček v zaporu hotel s petjem preganjati tožne misli ter vsaj za trenutek pozabiti žalostno stanje svoje. Ali ni lepše, če nam te nežne živalce slobodne obletavajo naše hiše in nam prepevajo po našem vrtu? Saj se ptički radi zbirajo okoli ljudskih bivališč, zato, ker tu lože nabirajo hrane záse in za svoje mlade; a dokazano je tudi, da se ptiči časih čisto prese-lijó iz takih krajev, kjer jih ljudje prezeló lové. Pa, kaj bi Vam o

tem pravil, saj to itak samí veste, in kakor vidim, ujemava se v tem do dobra, dasi Vam morem odkritosrèno priznati, da sem se v tem jaz tudi že pregrešil.«

Neverjetno sem pogledal blagega gospoda, on pa se mi je nasmejaval in mi rekel:

»Niè se ne ustrašite, nič hudega ni. Če utegnete in če se Vam ljubi, pojdite malo z menoj, povem Vam vse hudodelstvo svoje.«

Radoveden sem šel ž njim, a prišedši na bližnje šetališèe, sédeva na klop pod košat divij kostanj in gospod mi jame obširno pripovedovati:

»Žena moja ima kaj rada cvetlice. Kjer le najde kak pripraven prostor, tja Vam postavi mizico z raznimi cveticami ter jih neguje tako skrbno, da lepše rasto nego li pri kakem izkušenem vrtniku. Cvetlice so najveèje veselje njeno, pa tudi njen ponos, kadar jih kdo ogleduje in se jim èudom èudi. Nekega dne pride k nji prijateljica in, ko se je malo ozrla po sobi, pravi: »Kakor bi èlovek bil v kakem vrtu; le ptièka še treba, da bi v njem prepeval.« —

In res, nekoliko dnij potem pošlje nama kamenièarja ali skalnega kosa (Steinröthel). Bil je lep ptièek. Po glavi in po vrátu je imel modrosivkasto perje, po hrbtu belkasto-modro in sivkasto, vsa dolnja stran telesa je bila rdeèkasto rjava, peruti pa je imel temno-rjave. Žena moja ga je bila vesela in takoj je po vsem mestu iskala pripravne kletke; a ko so se ji vse zdele premale, naroèila si je novo veliko, da bi ptièek lože skakal v nji. Zdaj je prebiralala razne prirodopisne knjige, in prav zadovoljna je bila, ko je v Brehmu èitala, da se malokatera ptica tako hitro privadi sobe, kakor skalni kos. In tako je tudi bilo. Niè se nas ni bal, jedel nam je iz roke, in dobro je poznal vsacega domaèega in ga pozdravil, kadarkoli je stopil v sobo. Okoli novega leta je zaèel tudi peti, ali pel je bolj tiho in le kaka dva meseca, potem pa je umolknil. To se nama je zdelo èudno in zopet sva iskala v Brehmu vzroka ter našla, da od skalnih kosov prve dve leti poje tudi samica.

Kmalu smo se do dobra preprièali, da imamo samico Kaj. Ž njo? Izpustiti je ne smemo, ker bi razžalili dobro prijateljico; in vendar se nam je smilila, da si v svojem zaporu niti s petjem ne more kratiti èasa. Sklenili smo torej, da ji preskrbimo družèino, in pisal sem prijatelju na Kras, naj mi pošlje mladega skalnega kosa samca. Minilo je nekoliko mesecev, ali s Krasa ni niti ptièa, niti pisma. Že smo mislili, da ga ne bo, kar nam o Malem Šmarijínu priprost Kraševac v majhni leseni kletki prinese ptièka, da ga je bilo veselje gledati.

Bil je jako živ in mnogo lepši, nego samíca, a po hrbtu je pod perjem imel mehko, beló dlako. Radoveden sem bil, kako se bosta s starko gledala. Vzamem obe kletki, postavim ji na mizo kake dve pedi drugo od druge in odprem oboja vratca. Starka se niti zmenila ni, mladi samec pa je takoj stopil na vratca, oziral se nekoliko, kakor bi se hotel prepričati, če je pač varno, potem skoči na mizo in smukne v drugo kletko. Ne bi človek verjel, kako ljubeznivo se je drobni ptiček dobrikal ljubici; ali vse zastonj. Ona kar ni marala zánj, ampak sprva je plašna begala pred njim s klina na klin, potem pa se je ohrabrila ter ga jela kljevati, dokler se dróbní snubač ni naveličal tako nemilega in surovega postopanja in se vrnil v borno svojo kletko. Mislil sem, da se bosta s časom vendar le sprijaznila in privadila drug drugemu in zaprl sem ja zopet skupaj. Toda želja moja se ni izpolnila. Starka je bila čimdalje bolj divja in mladi kos je imel vsak čas krvavo glavico. Ni je bilo druge pomoči, nego da sem ja zopet ločil; pustil sem mladega v véliki kletki, starko pa sem vteknil v drugo nekoliko manjšo, naj bi ondu pokoro delala za grdo svoje ravnaje. Revica se je hudo pokorila in prav smilila se nama je. Nič ni bila zadovoljna, in vedno se je klaverno držala, kakor bi se ji zdelo, da je nimamo več tako radi, kakor prej. Milo se je ozirala po stari svoji prostorni kletki, a če je videla, da se z malim igramo, ni vedela, kaj bi počela od jeze; kar skakala je semtertja in se zaletavala v železno mrežico, kakor bi hotela iz kletke. Še huje pa ji je bilo, ko je mladi začel prepevati; a pel je tako milo in sladko, da bi ga človek zmeraj poslušal. Ne vem, je li ona čutila ali ne, kako nama je njegovo petje ugajalo; skoraj pa bi dejal, da mu je zavidala lepi pevski dar. Kadarkoli se je oglasil on, oglasila se je tudi ona in na vso moč se je napenjala, da bi ga prekričala. Drla se je tako grdó, da smo se ji kar smijali; ali nikdar več je nismo čuli tiho in prijetno pevati, kakor prvo leto. Prav v srce se nam je smilila, toda vedeli nismo, kako bi ji pomagali. Večkrat sem v mislih bil nejevoljen na gospó, ki nam je s svojim darom nakopala toliko nepotrebnih skrbij. Rad bi bil nesrečno samíco izpustil; ali kam hoče sirotica na zimo v naših krajih, kjer ni skalnih kosov? Še jedenkrat sem tedaj poskusil srečo in na mizi odprl obe kletki. On je bil takoj zunaj in smuknil je kar naravnost k samíci; pa zopet brez vspeha. Ona je pihala od jeze, zagnala se je vánj, in revež se je zopet s krvavo glavico vrnil domóv. Zdaj sem sklenil, da čez zimo potrpi, a da jo na pomlad o prvi priliki pošljem na Kras, naj si tam na pečevji po svoji volji poišče tovaríštva med sorodnimi kosi.

Pa niti ta želja se mi ni izpolnila; žalostna starka je jela nositi koš in ni se več zmenila za petje mladega kosa. Jedla je malo, niti mravljinčja jajca ji niso šla več v slast, le črva je še zmeraj rada požrla. Tako je bolehalo nekoliko dnij, a neko jutro je iztegnena ležala na pesku kletke svoje.

Odkritosrčno rečem, bil sem vesel, da je uboga živalca končala življenje svoje, katero smo ji grenili proti volji svoji. Ali kaj početi s samcem? Kako naj mu strežemo, da bo lože pogrešal izgubljene slobode? To je bila zdaj naša skrb. Zánj bi bilo gotovo tudi najbolje, ko bi ga na pomlad izpustili, kakor smo bili namenili s starko. Ali ptiček se nam je tako prikupil, da se nikakor nismo mislili ločiti od njega; od dné do dné smo ga imeli rajši in zdelo se nam je, da nas ima tudi on rad. Zmeraj je hotel, da bi kdo pri kletki stal in se menil ž njim. Če sem se le na vratih pokazal, jel je zvižgati in tako dolgo me je klical, dokler nisem prišel k njemu; a brž je umolknil ko sem stopil h kletki, gledal me in poslušal, kakor bi bil razumel, kar sem mu govoril. Če sem mu zvižgal, izkušal me je oponašati, in kmalu se je naučil kratek napev, s katerim je odslej mene in vsacega družega pozdravljal ali pa nas klical, kadar je česa želel. Tudi ubogati je znal. Samó da sem rekel: »Dečko, zapoj!« in takoj je zazvižgal naučeni napev. Za glasbo je imel posebno tenko uho. Kadar je žena moja igrala na klavir, ali če je z ulic zazvenéla godba, vselej je radovedno nastavljal ušesa in po malem izkušal oponašati doneče glasove; ali ko je videl, da ne gre, zapel je svojo »národno«, kakor smo v šali rekali, ali pa je umolknil. Pel je res prelepo, nekako podobno, kakor je starka pela prvo leto, samó glasneje, a vendar ne preglasnó. Najrajši je pel, če je bilo vse tiho okoli njega in ga nobena stvar ni motila, tako n. pr. zjutraj na vse zgodaj, kadar smo še spali. Kakor hitro pa je čul, da vstajamo ali da smo izpregovorili, vtihnilo je petje, in začel je zvižgati po naučenem napevu, dokler mu za odgovor tudi jaz nisem zazvižgal. Često sem navadnemu napevu dodal kakšen nov glas ali ga izpremenil, in zdaj kos ni miroval, dokler se ni popolnoma ujemal z menoj. Ravno s tem, da sem se toliko bavil ž njim, prikupil sem se mu tako, da me je skoraj rajši imel, nego ženo mojo, ki ga je pitala in mu za poboljšek vsak dan navrgla nekoliko črvov, ki so mu bili najslajša pečenka. Črvi in naša družčina, to sta bili dve stvari, kateri je nad vse ljubil; zato smo mu navadno dajali obojih skupaj. Ko smo po obedu za mizo sedeli in je žena moja šla po lonček, v katerem je imela shranjene črve, dobro je vedel umni ptiček, kaj ga čaka, in ves nemiren je

skakal semtertja, dokler mu nisem odprl kletke. Poln hrepenenja je stopil na vratca, z bistrimi očmi premeril daljo ter prifrčal na mizo. Tu se je najprej priporočil moji ženi za črve, in ni se genil od nje dokler ni dobil, kar mu je šlo.

Predno pa je črva požrl, moral se je ž njim malo poigrati. Zdaj ga je s kljuncem popadel čez sredo in ga gledal, kako se je previjal; zdaj ga je zopet izpustil in gledal za njim, kako je lezel po mizi, da bi mu ušel. Ko se je dosti naigral, strl mu je glavo, požrl ga ter milo pogledal ženo mojo, da bi mu dala družega. Dokler se je nadejal še kakega črva, ni se zmenil záme. Često sem ga podražil, pa zastonj. Šele ko je videl, da je soproga moja lonček zavezala, obrnil se je proti meni in začel se je z menoj igrati. Če sem mu pomolil prst, jel ga je kljuvati, a če sem mu ga nastavil povprek, skočil je čezenj. Če se je malo oddaljil, zatóčil sem proti njemu kolešček, ki ga je takoj popadel ter s kljuncem sunil nazaj. Tako bi se bil igral po vso uro, če bi se kdo hotel muhovati ž njim. Kadar mi se ni več ljubilo kratkočasiti malega našega prijatelja, postavil sem mu odprto kletko na mizo in kar takoj je skočil vánjo. Sprva je časih ušel po sobi in se skrival pod pohišstvo ali za zagrinjala, toda takšnih sprehodov se je kmalu naveličal menda zato, ker ni bilo nikogar, ki bi se ž njim hotel pojati po sobi.

Pa ne le nas domače, tudi tuje ljudi je rad imel, če so se ž njim menili; ali vsakdo mu pa le ni bil po volji. Otrók se je sploh bal, a gospá s klobukom mu celó ni smela blizu, menda zato ne, ker je takrat bila taka šega, da so gospé na klobukih imele ptičje perje ali pa celega ptiča. Tem rajši je imel gospode, ki so se znali ž njim igrati in so mu časih zazvižgavali njegov napev. Nekatere, ki so pogostoma zahajali k nam, poznal je prav dobro, in če se niso takoj zmenili zánj, zvižgal jim je tako dolgo, dokler jih ni zvalil k sebi. Posebno dobre volje je bil, kadar smo zvečer imeli goste. Navadno je že spal, a brž ko smo prižgali luči, vzdramil se je in veselo je skakal po svoji kletki in zvižgal, kakor po dnevi, in šele ko je bilo vse temno in tiho, stisnil se je v svoj kotiček in zopet zaspal. Često se mi je dozdevalo, da pozna domače navade naše in da je že vedel, kaj se bo zgodilo v hiši. Če je pa zvonec na vratih pozvonil, prvi se je oglasil naš ptiček, kakor bi vedel, da ima nekdo priti in da ga treba pozdraviti.

Stanovali smo v prvem nadstropji in imeli smo proti sprehajališču prostoren balkon, na katerem je po leti o lepem vremeni po ves dan stala kletka z našim kosom. Ni treba povedati, kako rad je bival tu; saj je gledal zeleno drevje in vedro nebó ter

čutil* toplo solnce. Bilo mu je tako kratkočasno, da je malokdaj pel, le kadar je na ulicah zapazil mene ali kakega domačina, pozdravil ga je z naučenim napevom, da so mimogredoči ljudje kar obstajali in se ozirali na balkon. In vendar se mi nikjer ni tako smilil, kakor ravno na balkonu, kajti tu je še mnogo bolj čutil sužnost svojo, nego li v sobi. Kadarkoli je kaka lastovka mimo njega zletela, vselej je milo za njo pogledal in dokler je mogel, obračal je bistro svoje oči za njo, bodisi proti nebu, bodisi proti zemlji, dokler ni izginila za kakim oglom. Predrzní vrabci so pa kar k njemu zahajali in mu kradli dobre njegove hrane. On je večkrat planil nánje, ali kaj mu je pomagalo, ker ni mogel iz zapora svojega, v tem ko je hudoben vrabec začivkal, kakor bi se mu hotel posmehovati, ter poletel, kamor je koli hotel.

Nekega dné, ko je zopet bil sam na balkonu, čujem ga na ves glas kričati; kar neprenehoma je zvižgal naučeni napev, in ker nikakor ni odjenjal, grem gledat, kaka sila mu je. Nisem vedel, ali bi se smijal ali čudil. Deževati je začelo, in ker ni imel kam iti pod streho, klical me je na pomoč. Brž ko sem ga nesel v sobo na suho, bil je zopet miren in tih. Najbolj pa se nam je smilil na pomlad in na jesen, kadar je bil čas ptičjega seljenja. Takrat je menda trpel največ. Kakor hitro se je storila noč, postavil se je na klin sredi kletke, ves buden gledal pred sé in neprenehoma mahal s perutmi, kakor bi letel. Pa to ni bilo le kak trenutek, ampak vso noč in sicer več nočij zapóred. Če sem ga takrat poklical ali ga podražil, ni se zmenil, ampak kar v jedno mér je frfral dalje. Le po dnevi je bil miren. Rekel bi, da so ga v njegovi »domišljiji« motile razne stvari, ki jih je videl okoli sebe pa ni mogel »misliti« na seljenje čez morje, kakor po nōči. Kaj ne, čudni izrazi o živalci, ki živí po prirojenem svojem nagonu; ali naš ptiček se je vedel zmeraj tako umno, da je človek pozabil, da ima žival pred seboj.

In vendar, čimbolj se nam je ptiček znal prikupljati, bolj se nam je smilil, zlasti odkar smo ga videli frfrati. Že smo ga mislili izpustiti, ali preradi smo ga imeli, pa se nismo mogli ločiti od njega, toda žena moja je mnogokrat odločno rekla: »Nikdar več ptička v kletki«. In tako je tudi bilo. Šli smo na delj časa od dóma, poverili pa smo kosa svojega sosedovim, ki so sami imeli mnogo ptičev in smo torej bili brez skrbi, da se mu ne bode godilo slabo. Meseč dni potem smo se zopet vrnilí. Bilo je proti večeru, ko smo prišedši domóv odprli okno našega stanovanja. Prvo, kar smo čuli, bil je naš ptiček, ki je zazvižgal znani napev. Takoj drugo jutro pošljemo

pónj; ali ni ga bilo več. Po noči je poginil, a nikakor nismo mogli ugeniti zakaj. Saj smo ga prejšnji večer še čuli zvižgati, a soseda nam je zagotavljala, da je do zadnjega bil buden in vesel. Zdaj smo prazno kletko dejali pod streho, in nikdar več nismo hoteli vánjo zapreti kakega ptička.

Vidite, dragi prijatelj, to Vam je pripovedka o skalnem kosu, ki mi z žalostno svojo usodo vselej prihaja na misel, kadar grem mimo kake kletke, ali celo čez ptičji trg. A našemu kosu je bilo še dosti dobro; lepo smo ga imeli, dali smo mu prostočno kletko, in pogostoma smo ga izpuščali. Kako pa se godí drugim? Takšne kletke imajo, da se skoraj niti obračati ne morejo, nikar da bi skakali. Pa to še ni najhuje. Kaj bi rekel o tistih ljudeh, ki ptičem strižejo peruti, jih na verižico privezujejo, ali jim celo oči iztikajo, da bi lepše peli. Za take okrutnike bi pač trebalo oblastva, ki bi jih ostro kaznovalo. Toda zakon tudi ne more vsemu kaj, če človek sam nima srca, niti potrebne omike«.

Tako je končal stari gospod in mi dokazal, da niti z najlepšim ravnanjem ptičkom ne moremo nadomeščati izgubljene slobode; jaz pa sem si mično pripovedko o kosu njegovem zapisal in preverjen sem, da mi blagi mož ne zameri, ako jo tu priobčujem čestitim »Zvonovim« čitateljem.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

38. Šamaj.

Ko so Rimljani osvojili z naskokom Jeruzalem, pobili so vse farizeje razven zvitega lisjaka Šamaja, ki se jim je bil skril v globoko klet in utekel po noči iz porušenega mesta. Bežal je iz kraja v kraj, iz dežele v deželo, dokler je došel pod lepe naše Gorjance. Tamo se je ustavil, češ, v tem dalnjem zakotji ne bodo ga iskali sovražniki. Nadejal pa se je tudi, da se bo med prostimi Slovenci dalo živeti prekrasno po stari farizejski šegi o licemerstvu in svetohlinstvu.* Podgorci so kar strmeli o pobožnosti njegovi. Vsak dan je šel prvi v cerkev, zadnji iz cerkve. Med službo božjo je vedno klečal, vzdihoval, trkal se na prsi in pretakal obilne solze. Poljubljal je ne le zaprašene in črvive cerkvene podobe, ampak tudi blatna cerkvena tla. Če je kamo šel, molil je na vsem poti na brojanice. Celó v hosti so ga našli često klečečega in ga poslušali vsi gineni, ko je z globokimi vzdihljaji slavil in klical na pomoč